

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ.
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ВИПУСК ХІХ

Рівне

2010

ББК
83 Л 43
8

Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство:
Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного
університету. – Вип. ХІХ / Ред. кол. Я. О. Поліщук [та ін.]. – Рівне : РДГУ,
2010. – 178 с.

*У збірнику вміщені статті з проблем українського
літературознавства, теорії літератури та компаративістики. Матеріали
збірника можуть бути використані науковцями, студентами, вчителями-
словесниками.*

Збірник затверджений ВАК України як наукове видання, в якому
можуть публікуватися результати кандидатських і докторських дисертацій із
філологічних наук.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової
інформації КВ № 15954-4426Р від 19.11.2009 року

Рекомендовано до друку Вченою радою
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 10 від 28 травня 2010 р.)

Редакційна колегія:

доктор філологічних наук, професор **ДАВИДЮК В.Ф.** (Волинський
державний університет ім. Лесі Українки)

доктор філологічних наук, професор **ДЕНИСЮК І.О.** (Львівський
національний університет ім. Івана Франка)

доктор філологічних наук, професор **ГОЛОМБ Л.Г.** (Ужгородський
національний університет)

доктор філологічних наук, професор **МЕЙЗЕРСЬКА Т.С.** (Одеський
державний педагогічний університет)

доктор філологічних наук, професор **ПОЛЩУК Я.О.** (Рівненський
державний гуманітарний університет, головний редактор)

доктор філологічних наук, професор **ТУРГАН О.Д.** (Запорізький
державний медичний університет)

доктор філологічних наук, професор **ШУЛЬЖУК К.Ф.** (Рівненський
державний гуманітарний університет)

Наукові редактори:

доктор філологічних наук, професор **ПОЛЩУК Я.О.**

кандидат філологічних наук **КИРИЛЬЧУК О.М.**

Надія Антипчук

УДК 821. 161. 2 – 32. 09

ПЕРЛИНИ ДУХОВНОСТІ НА СТОРІНКАХ ЖУРНАЛУ “МОЛОДА УКРАЇНА” ОЛЕНИ ПЧІЛКИ

У статті аналізуються художні твори та публіцистичні виступи часопису в контексті української журналістики Наддніпрянщини, показано їх значення у піднесенні національної свідомості українських дітей, відзначено злагожену і цілеспрямовану творчу діяльність редакційного комітету журналу, а також з'ясовуються поєднання творчої діяльності Олени Пчілки та часопису “Молода Україна”. Показується, що збагачення художнього процесу, науково-естетичної думки відбувалося шляхом численних публікацій у часописі художніх творів, різних за жанрами і стильовими особливостями, та літературно-критичних розвідок.

Ключові слова: автор, журнал, дитяча література, українська періодика, твори мистецтва, публіцистичні виступи, національна свідомість.

In the article works of art and publicistic speeches of magazine “Moloda Ukraine” in context of Ukrainian journalism in Naddniprianshchyna are analyzed. In this publication demonstrated the importance of this works of art and publicistic speeches in elevation of national consciousness of Ukrainian children.

Key words: writer, magazine, children’s literature, Ukrainian journalism, works of art, publicistic speeches, national consciousness.

„Это будет своего рода открытие маленькой Америки...”

Ольга Драгоманова-Косач

У творчості Олени Пчілки є справжня перлина, яка нагадує неповторний пейзаж, написаний витонченим майстром. Це такий собі, на перший погляд, невеличкий (але який глибокий!) часопис для дітей “Молода Україна”. Гортаючи столітньої давності сторінки журналу, дивуєшся, скільки таланту і розуму в цьому дитячому виданні, скільки в ньому сьогоденних мотивів та актуальності.

Задум створення дитячого журналу, вироблений Оленою Пчілкою та втілений в життя при співучасті інших літераторів, залучених нею до співпраці в “Молодій Україні”, був реалізований протягом шести років видання часопису. Найбільш послідовно дотримувалася цих принципів сама Олена Пчілка як редактор та провідний автор дитячого видання. Творча діяльність письменниці-патріотки, спрямована на виховання молодих українців, досі лишається недооціненою в контексті національно-культурного будівництва України. О. Косач задавала живі, органічні засади виховання. Її твори для дітей писалися на здорових принципах народної моралі, на гармонійному впливові благодатної української природи, на визнанні глибокої національної традиції, міфології [1, 54].

Засади розуміння Оленою Пчілкою дитячого читання простежуються в багатьох фактах її творчої біографії. Письменниця не визнавала таких дитячих книжок, котрі орієнтували тільки на пасивне сприйняття дійсності. Вона відверто не схвалювала фальшивого тону дорослих, коли вони, розмовляючи з дітьми, вдавалися до лукавих вигадок, засуджувала, як згадувала пізніше донька Ольги Косач, “кисло-солодке сюсюкання” [3, 41], що переважало в той час у творах для дітей.

Редакції досить нелегко було задовольнити запити дітей різних вікових груп (“всім догодити”). Кожне число планувалося так, аби юні читачі неодмінно знайшли в ньому щось цікаве та захопливе. У цьому полягає секрет умілого структурування журналу. Проза та поетичні твори в ньому чергуються, доповнюють один одного, створюючи тим самим єдине ціле, доступне й близьке для сприйняття молодим читачем дійство.

Зміст часопису “Молода Україна” охоплює різні жанри дитячої літератури. Найчастіше трапляються в ньому оповідання, казки, вірші, байки, п’єси-одноактівки, короткі пізнавальні оповіді науково-популярного характеру, багатий фольклорний матеріал.

В умовах браку необхідних для дитячого місячника матеріалів самій Олені Пчілці нерідко доводилося добирати публікації, писати або перекладати спеціально для “Молодої України”. Таким чином, талант редактора вдало поєднувався з талантом автора, що й забезпечило належний пізнавально-виховний та естетичний рівень журналу.

Будучи провідним автором часопису, Олена Пчілка виступала під різними псевдонімами, прагнучи урізноманітнити форму подачі матеріалів та заінтригувати юних читачів. Власні твори вона підписувала наступними іменами та псевдонімами: О. Косач, О. К., Олена Пчілка, Бабуся, Бабуся Олена, О. Б-а, П., К-ч, Кочубеївна, Княжна Кочубеївна, О. Колодяжинська, Олена Суботенкова, Цяцька. Можемо спостерегти, що ці псевдоніми добиралися не випадково. За ними стояли певні біографічні деталі, що вказували на особливості особистого життя письменниці, місць її перебування. Часом складається враження, що твори, підписані різними псевдонімами, справді написали різні автори, – настільки сильно виражено в них ефект літературного перевтілення.

Проза та поезія в “Молодій Україні” за 1908–1914 роки представлена приблизно у рівній кількості творів, але за об’ємом тексту прозові твори, звичайно, переважають. Поетичні тексти переважно невеличкі за розміром. Закінчується кожен журнал дотепним дитячим фольклором, що дуже влучно націлює дітей на веселий лад, бажання познайомитись з творами, які будуть надруковані у наступному номері.

Олена Пчілка, будучи далекоглядною і розуміючи, наскільки неоціненну роль відіграло видання “Молодої України” для розвитку та збереження української мови, продовжувала протягом багатьох років збирати перлини художніх творів українських та зарубіжних письменників та видавати їх чудовою українською мовою. На сторінках часопису Олена Пчілка представила багато творів зарубіжної художньої літератури, які

переклала особисто. Що стосується українських художніх творів, то чимало з них теж підлягали майстерній обробці редакторки. Свою діяльність Олена Пчілка спрямувала на відстоювання позицій української мови, як у колі родини, так і в усіх сферах культурного й громадського життя. Вона, як відомо, боролась за українські школи та поширення української книжки серед народу.

Одночасне виконання Оленою Пчілкою ролі редактора й провідного автора “Молодої України” виявилось в плануванні різножанрових та різнотематичних творів. Цим письменниця сприяла розвитку та задоволенню дитячих запитів, викликала у них жвавий інтерес [2, 28]. Журнал видався добрим засобом для втілення в життя її принципів дитячого читання.

Ті, хто стикався із журналом, були в захваті від нього. Водночас не можна й перебільшувати впливу “Молодої України” на читача: у важкі й драматичні часи видання журналу його ще не вміли належно оцінити. Це був, так би мовити, літературний проект “на виріст”, справжнє значення якого стало очевидним лише пізніше. У період виходу журналу у світ число його передплатників було дуже скромне: лише 30. Цей факт свідчить, наскільки українська інтелігенція була далекою від національних пріоритетів, чітко закладених в основу дитячого місячника.

На сторінках “Молодої України” юні читачі зустрічаються із майстерно підібраними прозовими творами, а також поетичними текстами та драматичними п’єсами. Ознайомившись із прозовими творами та проникнувши у їхній глибокий зміст, можна поділити їх тематично, виділивши тексти про тварин та птахів, про дітей, про виховання.

В циклі оповідань про тварин, з якими ми знайомимось на сторінках часопису “Молода Україна”, відтворюється глибоке розуміння психології дитини, яка схильна сприймати образи тварин емоційно, зворушливо. Редакторка добирає саме такі твори, які виховують у дітей гуманні почуття, не залишають байдужими дитячі душі.

Перший приклад такої лектури маємо в першому числі журналу. Випуск “Молодої України” розпочинався публікацією оповідання “Хлопчик і ведмідь” [4: № 1: 3-5]. Під криптонімом “К” як його авторка виступила Олена Пчілка. Твір здатен схвилювати не тільки дитячу душу, а й серце дорослого. У ньому порушено злободенну тему неволі та соціальної кривди, зокрема на прикладі дитячого образу.

Разом із сиротою-хлопчиком, який ходив по селу в пошуках милостині, подорожує юний читач, серце якого переймається болісним співчуттям до малої дитини, що не має ні батька, ні матері, а сама-самісінька в цілому світі, голодна, без даху над головою. Сирітка, стомлений, виснажений, знаходить тепло, затишок та захист у холодну зимову пору не у людей (він їм не потрібен), а біля ведмедя, з яким дитина потоваришувала:

“...Збудилося хлоп’я, дивиться. – Ну, думає, тепер уже годі, побачили мене, певно, виженуть! Шкода стало йому, що вже не можна буде до свого приятеля приходити. Та як обхопить рученятами ведмедя за шию, як заплаче гіркими! А ведмідь і собі заворушився та й собі того хлопчика став голубити,

як уже там уміє – спиною до хлопчика, а на гостей тих непроханих так люто поглядає, зуби вищиряє, гарчить, ото було диво всім тим людям” [4: № 1: 4-5].

Ведмідь, захистивши дитину, тим самим допоміг сироті – господар, побачивши хлопчика у ведмежих обіймах та пошкодувавши малого, взяв його до себе на службу. Оповідання-казка завершується щасливо: хлопчик, прийнятий у родину виростає, з нього “вийшли ... люди”. Та оповідь про його пригоду дуже зворушлива, вона змушує юного читача замислитись над моральними нормами в суспільстві, дає зрозуміти, що не всі діти живуть затишно, спокійно та мають батьків, а отже, завжди існує потреба допомогти ближньому, “пожалувати” сироту. Твір варто включити до сучасних дитячих антологій.

Повчально і майстерно відтворено життєву ситуацію з образами тварин у художньому творі Михайла Гоголя “Жаби” [7: № 9: 2-20], який визначений за жанром як “баєчка”. Дійство відбувається на хуторі та над річкою біля трухлявого пня, який зветься жаб’ячим. Докладний опис запустілої затоки, старого пня, “якого обліпили гребінчасті губки та жаб’ячі опеньки”, свідчить про спокійне та обмежене життя обивателів цього пня – жабок. Всі вони віддано турбуються про своє потомство, оберігають його від ворога: “Пече сонце зверху, аж шкура репається, соловіють очі, а декотра то вже й язика висолопила на всю довжину, – одначе кожна дивиться уважно перед себе і не зморгне.

Там, бачте, у воді вигривається на сонці жаб’яча ікра, – та, що з неї виводиться їх рід” [7: № 9: 2].

Жаби не допускають і на крок до свого майбутнього потомства тих, хто бодай найменшим рухом загрожує безпеці їх діток. Але “байка” застерігає, що треба уміти розгледіти ворогів підступних, які, прикрившись личиною щирості, насправді зичать лиха. У творі читач спостерігає, наскільки недалекоглядні жаби, які, не послухались найстаршу Жабу-Рябу, що застерігала всіх своїх родичок: “Не вірте гадюці! – Не послухаєте, – буде вам каяття, та не буде воріття! Ось побачите!” [7: № 9: 11].

Повірівши брехливим улесливим словам гадюки Полискушечки та пустивши її жити до себе, жаби створили невидиму для свого ока загрозу власному спокійному життю. Коли ж вони побачили, яка небезпека криється за підступними солодкими словами гадюки, то ледве усі зі страху перед гадючиним “гострим зубом” не пропали. Але врятувала їх знову ж таки Жаба-Ряба, яку на цей раз вони таки послухались: “Поклякли душі у жаб; думали, що пропали вже, та виручила Жаба-Ряба, дай їй, Боже, здоров’я! Не губіте духу, сміливіше гуртом! – загукала вона, хоч її голос тремтів, як ніколи. – Не послухали мене вперше, – послухайте хоч удруге! Зацвіркаємо очі поганючій ледачі, засліпимо її, тоді легше буде викидати. А ну всі разом, – починайте!” [7: № 9: 18].

Слова та поведінка Жаби-Ряби стають для дітей прикладом сміливості та винахідливості, умінню вийти із важкої ситуації з гідністю. Моральна заповідь байки проста й зрозуміла: разом і сильного ворога можна подолати,

але краще його до себе не допускати. Епіграфом до твору стали мудрі слова: “І найлютішому ворогові стань у пригоді, коли треба, але ніколи з ним не братайся” [7: № 9: 2].

Безперечною перлиною серед художньої прози “Молодої України” є оповідання “Спогади кота Сивка” Надії Кибальчич (1910) [5: № 2: 4-13; № 3: 12-19; № 4: 12-24]. Надзвичайно вдала містифікація, що втілена у формі оповіді (вона ведеться від першого імені, але оповідачем, а заодно й головним героєм твору є кіт Сивко), щирий тон та проста, доступна образність ставлять оповідання в ряд кращих творів для дитячого читання в українській літературі. Написане у формі сповіді кота, оповідання Н. Кибальчич справляє сильне враження на свідомість маленьких читачів. У ньому дуже вдало вплетено елемент гри. Водночас треба відзначити глибокий психологізм: за грою діти не одразу зауважують, що головний герой мислить, відчуває, розважає, немов людина. Але в цьому й криється секрет виховного впливу твору. Адже справді майстерні дитячі твори прибирають таку зовнішню форму, яка видається дітям природною, невимушеною. У них активно діють „функціональні елементи фантазійного, ігрового та комічного” (М. Славова) [9, 54].

Твір Надії Кибальчич побудований у формі “розповіді” кота про своє життя, що являє собою обернену аналогію (пародію) до жанру художнього життєпису чи мемуарів, популярного в той час. Оповідь кота задумана так, що вона виявляється і поважною, і комічною, і переконливою водночас. А малого читача спонукає замислитися над тим, як живеться поруч із нами живим створінням, вчить уважному та турботливому ставленню до домашніх тварин, якими досить часто люди нехтують.

Нарікання головного героя на свою долю видаються читачеві виправданими, бо вони виявляють звичайний брак любові та розуміння: “Тяжко мені жилося у моєї хазяйки. Ніколи вона не давала те, що сама їла, давала тільки те, що їй самій було непотрібне... Ох, яка то мука сидіти під столом, коли на йому добрі запашні страви! І так вони близько і разом такі вони недосяжні, мов би були десь аж у іншій хаті...” [6: №2: 4].

Кіт роздумує над своєю нещасливою долею: “Чому людям можна ласувати, а мені ні?” Герой твору вважає себе натурою благородною, але в поганих звичках та діях винуватить людей, котрі його обділяють: “Ну, і траплялось, що я куштував того м’яса чи молока, а хазяйка мене за це тяжко карала. Я розумію і признаюся, що бував злодієм, але злодієм зробила вона мене сама: коли б добре годувала, я ніколи б не брав нишком” [6: № 2: 5]. Почуття кривди зростає, коли Сивко спостерігає, як сердиту розбишаку Мурку пестять, “/.../ заспокоюють, милують, а мене ніколи ніхто не пригорнув”. Туга та журба у “розповіді” кота особливо близькі дітям, адже вони так нагадують людські переживання, знайомі кожному.

В оповіданні доречно вплетено щасливу кінцівку. Ми бачимо, як змінилося життя кота Сивка з переїздом до його господарки квартирантів. Коли він на вулиці заснув, то його взяла пані дуже обережно і всміхалася до нього. Тварина, що не звикла до такої уваги, утекла чимдуж. Але після того

його так і вабило на те місце, де він уперше відчув ласку: “Я приходив і сідав там, але знов, як пані, чи пан виходили, мені робилося так страшно, що я тікав”. Пригоди kota в оповіданні Н. Кибальчич блискуче мотивовані з психологічного погляду, через те вони водночас і переконливі, й захопливі.

Ми бачимо, що доля тваринок у найбільшій мірі залежить від людей, до яких вони потрапили. Сивко теж ділиться своїм щастям і розповідає, що після того, як він оселився у нових господарів, почалось для нього нове життя: “Тепер все стало зовсім по-іншому. Не знаю чого, тільки в мене з’явилося багато всяких звичок. Найперше я звик, щоб усе робилося в свій час, не раніш і не пізніш. Вставав я о восьмій годині і йшов зараз трохи прохотитися. О дев’ятій ми пили молоко і що-небудь їли... Рівно о другій повинно було обідати, бо, коли спізнювались хоч трохи, я починав дуже турбуватись; о шостій годині ми полуднували; о восьмій вечеряли; а о десятій я лягав спати. Од вечері до лягання я звик сидіти на колінах у пана...” [5: № 3: 12].

Читаючи це дотепне оповідання-казку, дитина мимоволі радіє, що доля такого симпатичного, гарного kota, який змушений був змінити господарів, урешті склалася добре: “Став я великий, гладкий, повновидий та блискучий... На сивих лапах у мене впоперек чорні смужки, наче наручниці. Шия біляста, ніжна й на ній такі самі смужки. Простяглися вони теж від рота до вух, та й увесь я пописаний цятами та смугами, наче найкращий маляр розмальовував мене. Вуси й брови густі, білі” [5: № 3: 15]. Чудні пригоди kota захоплюють малят, але наведений вище опис тварини також їм дуже імпонує. Адже такого гарного kota-красеня кожному хотілося б мати. Проте діти довідуються також, що не кожен господар уміє цінувати красу живого створіння. Дидактична спрямованість оповідання також виразна й зрозуміла дітям.

В образі Сивка автор підкреслює таку чисто людську рису як совість, моральний біль за заподіяну шкоду. Коли кіт не стримався та з’їв усю рибу в панському домі, він гірко шкодує, що не залишив нічого посмакувати своїм господарям. Тварина веде себе свідомо й благородно, принаймні, краще, ніж попередня господиня поводитися з самим Сивком, утримуючи його надголодь. Кіт як популярна домашня тварина близька й дорога кожній дитині. Через те майстерний образ Сивка, створений письменницею Надією Кибальчич, викликає гаряче співчуття та співпереживання малих читачів.

Відібрані для публікації твори зарубіжних письменників зазвичай вдало доповнюють пропоновану журналом тематику дитячого читання. Коло художніх перекладів, опублікованих в журналі “Молода Україна”, досить широке, воно охоплює як споріднені слов’янські літератури (найбільше перекладів з російської, але є також з чеської), так і провідні європейські (французька, англійська та ін.) та американську белетристику.

У “Молодій Україні” побачили світ кращі зразки російської та світової класики. Зокрема, на сторінках журналу друкувалися твори Л. Толстого, І. Тургенєва, М. Гоголя, Д. Мамина-Сибіряка, Ч. Діккенса, С. Лагерлеф,

Р. Д. Кіплінга, Е. Сетона-Томпсона, О. Уайльда, А. Доде, В. Гюго, Г. Х. Андерсена тощо.

Крім невеликих за обсягом оповідань, нарисів, казок, поезій, іноді журнал вміщав більші твори. Прикладом може бути публікація знаменитої повісті про Гуллівера Дж. Свіфта, що побачила світ у зграбному українському перекладі Олени Пчілки під назвою “Гуліверове мандрування” та друкувалася “з продовженням” протягом 1911 року [6: № 7: 2 -15; № 8: 16-25; № 9: 10-18; № 10: 7-20].

Найважливіший критерій, який ставить перед собою редактор і перекладач “Молодої України” (а найчастіше це одна особа, та ж Олена Пчілка), торкається якості відібраних творів: вони повинні бути художньо довершені, ідейно переконливі, з виразним дидактичним моментом, що утверджує християнську мораль та засади добродетності у вихованні дитини. Не випадково такі перекладні твори з нетерпінням очікувалися юними читачами, а нерідко вони становили окрасу цілого номера дитячого часопису.

Так, тема тварин, крім оригінальних матеріалів, представлена цілим рядом цікавих та змістовних перекладів. Більше того, за художнім рівнем вони, як нам здається, перевищують україномовні твори. Але пам’ятаймо, що в редакції видання йшлося насамперед про забезпечення якісного рівня публікацій журналу. Герої творів “Слоненя” та “Той кіт, що ходив, де хотів” Р. Д. Кіплінга, “Бінго” та “Зайцеві пригоди” Е. Сетона-Томпсона, “Дога” В. Бенеша тощо порушують ту ж тему природи і спілкування з тваринами, яку презентували в журналі українські автори Н. Кибальчич, Олена Пчілка, Микола фон Рендель, Н. Сонцева, Наталка Полтавка та інші. Вони так само виховують у дитячих душах доброту, щирість, бажання прийти на допомогу тваринам. Перекладні оповідання захоплюють вміло вплетеним ігровим елементом, майстерною інтригою, просто й виразно замальованими постатями головних героїв, що втілюють людські чесноти у ставленні до природи.

В оповіданні-казочці Р. Кіплінга “Слоненя” (переклад Олени Пчілки) також переважає ігровий чинник, а оповідь проста, дотепна, легко сприймається дітьми [4: № 3: 8-19]. Автор у грайливій формі знайомить нас із безтурботним Слоненям, яке цікавилось усім новим, через що на нього сердилися рідні і навіть лупцювали його. Провідною рисою малого Слоненяти була велика жадоба до знань, що повела його у далеку Африку. Тут автор доречно вплітає елемент фантастичний, оповідаючи вигадану історію (легенду) про хобот цієї тварини. За версією Р. Кіплінга, великий хобот з’явився у Слоненяти завдяки його ненаситній цікавості. Але герой зумів використати його для себе із користю.

Повчальний зміст казочки Р. Кіплінга стосується популярної серед дітей теми здобування знання, пізнання світу. Знання, котрі ми здобули, свідчить автор, ніколи не стануть на заваді. Отож Слоненя своєю жагою до знань зробило користь не тільки собі, а й всім слоникам, тому що всі захотіли мати такі великі хоботи, які для слонів дуже корисні і зручні: “Далі

слоненяткові родичі не витримали і всі притьмом рушили до мулкої сіро-зеленої річки Лімпопо та до тих дерев, що надають пропасницю. Вони всі пішли, щоб добути й собі у Крокодила такі носи, як у Слоеняти. Коли вони вернулись, то вже ніхто більше не бився, і з того часу у всіх тих Слонів, що ти побачиш, – якраз такі самі хоботи, як у того ненаситного Слоеняти” [4: № 3: 18-19].

Казочка “Про те, як Петро Петрович “Золоте пір’ячко” з Квочкою Кукуріківною та Котиком-Вуркотиком на село мандрували”, яку написала Одарка Романенко, належить до літератури повчального змісту. В алегоричних персонажах твору легко вгадуються людські образи з характерними морально-етичними рисами. Герої казки Петро Петрович та Квочка Кукуріківна тікають на село від своєї господарки, до якої вони стали ставитись вороже, бо ж вона знищила їхніх діток та ще й загрожувала їхньому життю. А Котик-Вуркотик вирішує допомогти їм у такій далекій мандрівці. Перипетії сюжету твору складаються таким чином, що читач, з одного боку, співчуває домашнім птахам, але, з іншого, бачить злидений побут убогої баби Явдохи, яка ріже курей не від доброго життя [7: № 2: 18-28]. Дитина зауважує, що доля домашніх тварин залежить у більшій мірі від того, в яких умовах живе їхній господар: якщо бідний, то нема чим погодувати тварин, відповідно, і доля в них важка.

Але герої казки Одарки Романенко не втрачають надії – вони йдуть у далекий світ. На прикладі котика діти вчаться дружнім відносинам, вмінню товаришувати та ділитися з другом останнім. Коли ката пані пригостила пирогом, то він з’їв, “а крихти під лаву хвостиком замітає, або наче грається, та шматочки лапками одкидає. Се так для свого товариства. – Отже, підживилися й Петро Петрович з квочкою...” [7: № 2: 27].

Казочка “Про те, як Петро Петрович...” цілком відповідає естетичним вимогам до дитячих творів. Дітей захоплює веселий, гумористичний тон, у якому оповідається про пригоди тварин. До вподоби їм також динамізм сюжету, пригодницький елемент, несподівані повороти сюжету.

Варто звернути увагу й на такий характерний засіб дитячої белетристики, як вигадкування імен героїв, моделювання антропоніміки. Імена, які авторка надає котові, півневі, квочці, є впізнаваними, бо створені за принципом подібності до людських імен, а також містять звуконаслідування голосів відповідних тварин. Безперечно, вони легко запам’ятовуються дітям, приваблюють своїм комічним підтекстом.

Так виникає антропонімічна гра, що є ознакою доброї дитячої літератури. “Тут, як і у літературі для дорослих, імена не лише називають і маркують присутність персонажа в оповіді, але й беруть активну участь у його творенні, – зазначає М. Славова. – І тут вони бувають навантажені додатковими конотативними значеннями. Водночас, через підкреслено функціональні елементи фантазійного, ігрового та комічного в їх зовнішній та внутрішній формах, антропоніми виражають неповторний дух дитинства” [9, 54]. Саме таку функцію виконує чудова антропоніміка казки О. Романової.

Казка закінчується оптимістично: герої очікують весни, бо з пробудженням природи з’явиться можливість трьом друзям повернутись туди, де вони народились, до рідних місць, до яких постійно звертаються у своїх думках.

Важливо, що історія трьох друзів доводить силу дружби та діяльного опору життєвим обставинам. Читаючи цю казочку, діти пізнають цінність активного життя, вчать не пливти за течією, а впевнено захищати себе.

У чеській казці “Три метелики” порушується питання про сильні, дружні почуття, які підносять аж “до неба” і дають силу перебороти труднощі. Дійовими особами цього твору є троє метеликів: білий, червоний і жовтий. Вони, радіючи світу, не зчулись, як потрапили під дощ. А схватись їм усім трьом разом ніхто не запропонував: то тільки жовтого і червоного обіцяли сховати від дощу, а то – тільки білому обіцяли притулок. Метелики проявляють солідарність і почуття приязні. “Або вже ми разом з своїми братами десь знайдемо захист, або вже вкупі бідуватимемо! Не покинемо один одного при лихій годині” [4: № 2: 14].

Пригоду допомагає подолати казковий, ігровий елемент, впроваджений у творі. У казці сонце уособлює перемогу світлих, добрих почуттів над корисливими: “Одповідь метеликів почуло з-за хмар сонечко і схотілося йому побачити тих приятелів, що так один за одного обстоювали. Продерлося крізь хмари і кинуло на метеликів своє проміння. Зараз крильця їх висохли і самі вони зогрілися; і знов літали, танцювали й раділи, як давніш, аж до самого вечора. А як сонечко зайшло за гору, то метелики полетіли до дому спати” [4: № 2: 14].

В цих творах поєднується інтрига з уміло відтвореною, впізнаваною дійсністю, а герої проявляють благородство духу. Така белетристика стає неодмінно цінною лектурою для дітей. Потрапляючи в коло дитячого читання, вона виховує не лише лояльне ставлення до природи, до оточуючого світу, а й кращі риси характеру, що зазвичай проявляються у спілкуванні людини з природою.

Наявність ігрового, фантастичного, казкового елемента в аналізованих творах полегшує їх сприйняття дітьми, бо відповідає віковим та психологічним особливостям малого читача або слухача. Відомо, що в казковій формі найскладніші істини пізнаються легко та приємно, вони відповідають романтичним устремлінням дитини, її ірраціонально побудованому світу уяви.

Редагований Оленою Пчілкою часопис апробував унікальний досвід писання літератури для дітей, орієнтуючись на демократичні засади народного виховання, традиції світової дитячої літератури та національну дитячу класику. Автори “Молодої України” прагнули виробити нову естетичну мову у спілкуванні із юним читачем, причому ця мова ґрунтувалася на кращих суспільно-культурних ідеях того часу.

Можемо стверджувати, що в галузі дитячої літератури та публіцистики журнал “Молода Україна”, заснований і редагований невтомною Оленою Пчілкою, набув безперечного загальнонаціонального авторитету та

забезпечив собі визначну роль у процесі національно-культурного відродження. Незважаючи на короткотривале існування, він вніс неоціненний скарб у розвиток української дитячої літератури. “Это будет своего рода открытие маленькой Америки” [8], – зізнавалася в одному із своїх листів заслужена українська письменниця і редактор. У цих словах і біль, і надія, і сподівання на краще майбутнє молодого покоління.

Джерела:

1. Аврахов Г. Олена Пчілка – людина, що мала виняткове відчуття потреб нації / Г. Аврахов // Дивослово. – 1999. – № 12. – С. 54–56.
2. Косач-Борисова І. П. Спогад про Олену Пчілку / І. П. Косач-Борисова // Українська культура. – 1996. – № 1. – С. 27–28.
3. Косач-Кривинюк О. П. Леся Українка. Хронологія життя і творчості / О. П. Косач-Кривинюк. – Нью-Йорк: Вид. Спілки “Гомін України”, 1970. – 923 с.
4. Молода Україна. – 1908. – № 1-12.
5. Молода Україна. – 1910. – № 1- 6.
6. Молода Україна. – 1910-1911. – № 1- 3; 1911. – № 4 -12.
7. Молода Україна. – 1912. – № 1 - 9, 11, 12.
8. Найденко П. Маловідомий лист О. Пчілки / П. Найденко // Архіви України. – 1989. – № 6. – С. 72-74.
9. Славова М. Попелюшка літератури. Теоретичні аспекти літератури для дітей / М. Славова. – К. : ІПЦ “Київський університет”, 2002. – 81 с.
10. Стельмахович М. Г. Народне дитинознавство / М. Стельмахович. – К. : Т-во “Знання” України, 1991. – 48 с.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ЕСТЕТИЧНІ ФРЕЙМИ ЛІТЕРАТУРИ

Поліщук Ярослав. Кінематографічна тропіка у творчості Михайла Коцюбинського.....	4
Антипчук Надія. Перлини духовності на сторінках журналу „Молода Україна” Олени Пчілки	15
Миненко Юрій. Християнська символіка української геральдичної поезії епохи бароко	25
Останко Юлія. Художні прийоми відображення психології персонажів у новелістиці Василя Стефаника	36

РОЗДІЛ II. ТЕКСТИ І КОНТЕКСТИ

Томчук Любов. “Краса в істині”: жіноча місія в культурі	46
Крупка Мирослава. Родинні конфлікти як характерна риса посттоталітарного буття (на прикладі творчості Євгенії Кононенко та Людмили Таран)	52
Кирильчук Олександр. Український історичний роман 1940-1950-х років у контексті ідеологічних пошуків соцреалізму	61
Назарук Вікторія. Гуманістичні концепції Даміана Наливайка у контексті барокової естетики	71

РОЗДІЛ III. ПИТАННЯ ПОЕТИКИ

Тхорук Раїса. Опозиція місто/село у драмах Марка Кропивницького	79
Чиж Наталія. Осмислення смерті у “Щоденнику” Аркадія Любченка ...	88
Хомеча Наталія. Еней на межі ХХ – ХХІ століть: Іван Котляревський та Юрій Андрухович	93
Криловець Роман. Філософська поезія Василя Стуса (на матеріалі збірки “Зимові дерева”)	107
Ярошенко Роман. Літературно-методологічний аналіз розвитку жанру псалма на грані Старого та Нового Завітів	114

РОЗДІЛ IV. ЕСТЕТИЧНА СИСТЕМА ТА РЕЦЕПЦІЯ ЛІТЕРАТУРИ

Гон Мойсей. Творчість Шолома-Алейхема: українська модель рецепції (1920 – 1930 роки)	123
Бестюк Ірина. Рецепція творчості Михайла Коцюбинського в літературі 20-х років ХХ століття (на прикладі новели “Тіні нетлінні” Михайла Івченка)	132
Кир’янчук Богдан. Герменевтичні концепції Габріеля Марселя	143
Годунок Зоряна. Категорії автора та реципієнта в герменевтичному тлумаченні (на прикладі художньої прози Миколи Хвильового)	154
Хмель Віра. Семантичні коди міфологеми творення в українських колядках і щедрівках	163
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	175

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ.
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО**

*Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету*

Випуск XIX

Упорядкування
та наукове редагування
*Ярослав ПОЛІЩУК
Олександр КИРИЛЬЧУК*

Комп'ютерна верстка та макет
Олександр КИРИЛЬЧУК

Відповідальний за випуск
Ярослав ПОЛІЩУК

Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. – Вип. XIX / Ред. кол. Я.О. Поліщук [та ін.]. – Рівне: РДГУ, 2010. – 178 с.

**ББК 83
Л 43
8**

Підписано до друку 21.10.2010 р.
Формат 60x84. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman Cyr.
Умовн. друк. арк. 11,3. Наклад 300 прим. Зам. № 33/1.